

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה דיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

שתיית חלב סויה בסעודה בשרית

והנה הפלתי (סק"ה) כתב להתיר מנהג אכילת בשר בחלב שקדים מטעם אחר והוא, שבדבר שכיח לא חששו למראית העין, כי הרואים יתלווה בהיתר; שהקשה על מה שבמקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב (חולין קטז). מדוע לא חששו שיהיו נראים כאוכלים בשר בהמה החלב, [כמ"ש הט"ז (סק"ה) שלפעמים אין ניכר בין בשר עוף לבשר בהמה], ותרין, שלאסוף דם דגים בכלי וכן חלב אשה אינם דברים שכיחים, על כן הוראה חושב שזהו אסור. מה שאין כן במקומו של רבי יוסי הגלילי, היה שכיח לבשל עוף בחלב, ואין סיבה שהוראה יתלה שהוא בשר בהמה. ועל פי זה סיים: אם כן בחלב שקדים דשכיח לבשל בחלב שקדים, ומוטעם למאוד, לא חששו למראית עין כלל, דמהיכי תיתי נתלה באיסור ולא בהיתר, ובכרתי (סק"ו) הוסיף עוד סברה להתיר, כיון שחלב שקדים אינו חלב, רק מי פירות ומהל שקדים, וכמו שלא אסרו ליתן יין אדום לתוך התבשיל מפני שדומה לדם, ולא אסרו רק בחלב אשה ודם דגים שהם דם וחלב באמת.

ואולם לכאורה הרמ"א והנ"כ שאסרו חלב שקדים, נראה שסוברים שאף בדבר השכיח עדיין חששו למראית העין. אמנם ברמ"א (י"ד סימן רצח ס"ב) לענין כלאי בגדים כתב בעצמו שאין לאסור מפני מראית העין בדבר השכיח, וזה לשונו: אסור לתפור בגד קנבוס תחת בגד צמר במקום דלא שכיח קנבוס, משום מראית העין, ובמקום דשכיח שרי. ומקורו ברא"ש (נהפ"ה הלכות כלאי בגדים סימן ז) שהאידיא מצויין בגדי משי בינינו והכל מכירין בהן הלכן מותר לתפור בגדי משי תחת בגדי צמר, ובש"ך (סק"ב) כתב: דכיון שמצוי נוהגים היתר אף על פי שלא נמצא מי שמכירו להבין שהוא בגד קנבוס כי אם על המעט. וצריך להבין מדוע בחלב שקדים אסר הרמ"א ולא התיר כטענת הפלתי מפני שהדבר היה שכיח. והפוסקים חילקו במידת השכיחות, שכדי שלא לחשוש למראית העין צריך שיהיה נפוץ ושכיח ההיתר כמו האיסור, שאז הוראה לא יתלה באיסור אלא בהיתר, ולכן בחלב שקדים אסר הרמ"א, כי אמנם נהגו כן בפורים אך לא היה דבר מצוי כל כך, ואף במקומות שנהגו כך לא היה זה שכיח כמו חלב בהמה, מה שאין כן בבגדי משי היה הדבר נפוץ ושכיח מאוד ועל כן אין לחשוש למראית העין.

ומצאנו הרבה אחרונים לפני כמאה שנה שדנו אודות מה שהתחילו לעשות חמאה מאגוזי קוקוס, אם יש לאסור לתתו בבשר משום מראית העין, (עין שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סימן מ, דברי מלכאל ח"ה סימן פה, הרי בשמים ח"ה סימן לג, שדי חמד מערכת חמץ ומצה סימן יא) והעלו להתיר כיון שנתפרסם ונתפשט מאכל זה והכל יודעים ממנו אין לחשוש למראית העין, שמאחר ששכיח של היתר כמו של איסור יתלו הרואים בהיתר, ואינו דומה לדם דגים וחלב אשה שלא היה שכיח לקבצם בכלי.

ועתה נשוב לנידון חלב סויה. שאלה זו נוגעת לכל תחליפי החלב, וכמו כן לכל תחלפי הבשר המצויים הנעשים מן הצומח כמו נקניק ושניצל פרווה, והנה נתבאר שבדברים המשך בעמ"ב

שמעון הורגל מנעוריו לצרון שתיית קפה בכמות מוגברת, יש שיאמרו ברמת ההתמכרות. מדי שבת לאחר הסעודה נוהג הוא ללכת ללמוד בבית הכנסת הצמוד לביתו, אולם הקפה אליו הורגל, חסר לו מאוד ומקשה על לימודו. ידיד קרוב הציע לו לנסות לשתות קפה עם חלב סויה, שמעון ניסה וירא כי טוב וטעמו ערב לחכו, כל כך נהנה מהרעיון עד שנפל בדעתו כי לא רק בשעת לימודו ישתה את הקפה, אלא גם מיד לאחר אכילת הטשולנט, אין דבר יותר מתאים מלשתות קפה רותח ומהביל. אלא שעם כל זאת, הרגיש כי אולי יש משהו שאינו כשורה בכך והדבר אינו נראה טוב, לשתות חלב עם בשר, ופנה לשאול את הרב: האם אכן יש בעיה הלכתית משום מראית העין לשתות חלב סויה לאחר אכילת בשר, או שמא הדבר מותר לחלוטין ללא כל חשש.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מצאנו בהרבה מקומות בש"ס שאסרו חז"ל 'מפני מראית העין', והיינו שלא לעשות בפני אחרים דבר הנראה כמעשה איסור אף שבאמת אינו דבר האסור, ושני טעמים נאמרו באיסור 'מראית העין' (ראה שדי חמד כללים, מערכה מ, אות פ, אגרות משה או"ח ח"ב סימן מ, ח"ד סימן פ"ב): א. משום שלא יבואו ללמוד ממנו שהדבר מותר, או שאין הדבר חמור ויבואו לזלזל בו. ב. שלא יחשדוהו שעובר איסור, וכמו ששינו במסכת שקלים (פ"ג מ"ב): שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, שנאמר (מדבר לב כב) 'והייתם נקיים מו' ומישראל, ואומר (משל ג ד) וקצא את ושלכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

המקור לאיסור מראית העין באיסור בשר בחלב הוא בדברי תשובת הרשב"א (ח"ג סימן רנז) שכתב לאסור בישול בשר בחלב אשה מפני מראית העין, ולמד זאת מהדין שאסרו חז"ל (כריתות נא: י"ד סימן סו ט"ו) לאכול דם דגים שנאסף בכלי, שאף שהוא מותר באכילה מכל מקום אסור לאוכלו מפני שנראה שאוכל דם אסור, אלא אם כן מניח בו קשקשים שעל ידי כן ניכר שהוא דם דגים, וכן פסק בשולחן ערוך (י"ד סימן פ"ו ס"ח).

ונחלקו הפוסקים אם יש איסור מראית העין גם באיסור דרבנן. א. המהרש"ל כתב (יש"ש פ"ה סימן נב) על המנהג שנהגו לאכול ביום הפורים תרנגולת בחלב שקדים, שהדבר אסור מפני מראית העין אם לא שניח שקדים להיכר, ולמד זאת מדין דם שאסור אלא אם כן מניח בו קשקשים. וכדעתו פסקו הב"ח (ס"ו ס"ו) והש"ך (סק"ו) ועוד אחרונים. ב. אולם הרמ"א (תורת חבט כול סב דין ח, דרכי משה סימן סו) התיר את מנהג אכילת התרנגולת בחלב שקדים כיון שבת עוף בחלב אסור מדרבנן, ואין לאסור משום מראית העין באיסורים דרבנן, וכן פסק להלכה בהגה (שם ס"ג): ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו אלא מדרבנן, אבל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין, וכתב הט"ז (סק"ו) דאף שדברי הרמ"א נכונים וכבר נתפשט כן המנהג, מכל מקום לכתחילה יש להחמיר להניח היכר גם בבשר עוף.

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לצרף למניין יהודי שאינו שומר תורה ומצוות

יהודי שואל: אנוח עובדים באזור תעשייה ומתארגנים לתפילת מנחה בכל יום לפני השקיעה, קורה ולפעמים חסר עשירי למניין, ובמקום שוהה יהודי מבוגר שאינו שומר תורה ומצוות ואינו יודע להתפלל, האם אפשר לצרפו למניין, שיעמוד איתנו ויצטרף לעשירי.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בשעת הדחק אפשר לצרפו.¹

הלך לנוח ולא התפלל תפילת מעריב

יהודי חזר לביתו בערב לאחר יום ארוך ומייגע, ונשכב לנוח לתת תנומה לפעפעי על מנת להתרענן קצת. מאחר ועדיין לא התפלל השאיר תזכורת בפלאפון שיצלצל בשעה שיש מנין מעריב, אולם לדאבונו כשהתעורר משנתו ראה שכבר האיר היום, עתה שואל: האם אוכל להתפלל שחרית פעמיים לתפילת השלמה, או שנחשב הדבר שפשעתי בכך שהלכתי לישון לפני תפילה.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

נראה שאין לדונו כפושע מאחר שהניח שעון מעורר, ויכול להתפלל תפילת תשלומין.³

אוכל שנשאר תחת המיטה

היו במקום נופש והכניסו את מזוודת הבגדים מתחת המיטה ושכחו שיש שם כמה שקיות עם אוכל, האם אפשר לאכול את דברי המאכל או שיש סכנה בדבר.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אין להניח אוכל ושתייה מתחת למיטה אם עתידים לישון עליה, מפני שזה משרה עליהם רוח רעה (שלחן ערוך י"ד סימן קטז ס"ה). דין זה הוא גם באופן שהאוכל והשתייה מכוסים (ש"ך סק"ד). אולם הרבה מהפוסקים² כתבו שבדיעבד שכבר הונחו שם המאכלים מותר לאוכלם.

1 במשנה ברורה (סימן נה סק"ח) כתב בשם הפרי מגדים שדווקא עובר עבירה תליאבון מצטרף למניין, אבל להכניס אפילו בדבר אחד או שהוא מומר לע"א או לחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם ואינו מצטרף. אמנם באגרות משה הוכיח מכך שלמדו (בכוכב סא) שבדבר שבקדושה נאמר בעשרה 'עדה' מהמרגלים, א"ע"פ שהיו כופרים בעיקר כמו שאמרו בערכין (טו).

2 ראה פתחי תשובה סימן קט"ז (סק"ד) שהביא כן בשם השבט יעקוב ורעק"א, אולם יש מחמירים גם בדיעבד, (בינת אדם בשם הגר"א מובא בפת"ש שם ויוד), ובספר טעמא דקרא הביא שהחזן איש ציווה לתת את המאכל לעניים ולא לאבדם כיון שמדינא מותרים. ובתשובות והנהגות כתב (ח"א סימן ט-ה) שראוי לומר לשואל שבעל נפש יחמיר לעצמו.

3 האחרונים דנו רבות בגדר אונס או שוגג לענין תפילת תשלומין, וכפי המתבאר מדברי המשנה ברורה (סימן קח סק"ב) על פי הבית יוסף, כל שלא היה מויד גמור אשר בשאט נפש ביטל התפילה, הרי זה בכלל אונס או שוגג או מוטעה, וכאן שהלך לישון והניח תזכורת אין זה בגדר פשיעה ויכול להתפלל תפילת תשלומין.

הלוואה בדולרים ללא חשש ריבית

בחור אמריקאי שחפץ לקיים בנפשו 'הוי גולה למקום תורה' ולעלות ללמוד בארץ ישראל באחת הישיבות, לאחר תפלת מעריב האחרונה באמריקה ניגש בחזרה לרב הקהילה כדי להיפרד ולקבל ברכת הצלחה, כשהוא אף ניצל את הזדמנות זו כדי לשאול את הרב כיצד לנהוג בעיניני ריבית מפני שמביא עמו כדמי כיס דולרים לארץ, וכדרכם של בני ישיבות שלווים זה מזה, ודולרים דרכם שלפעמים מתייקרים ושאל איך לנהוג על פי ההלכה.

תשובה: אסור הלוואות סאה בסאה, כלומר הלוואות כמות פירות כדי שיחזיר את אותה כמות, מחשש שמא כאשר כשיחזיר את הפירות, מחירים יתייקר ונמצא שמחזיר יותר ממה שלווה, אסור זה אסור מדרבנן ובראשונים נאמרו כמה טעמים מדוע מהתורה מותר:

1. רמב"ן (ב"מ ס"ד: ט"ו סוף סוף) ריב"א (שם ד"ה ותסברא) ר"ן (שם ד"ה ולענין) מהתורה הולכים אחרי שעת ההלוואה ובשעת ההלוואה זה היה אותו מחיר.
 2. שו"ת הראש (כלל ק"ח סי' טו) מהתורה ריבית זה רק אם מחזיר יותר בכמות, אבל אם מחזיר יותר במחיר ובכמות זה אותו כמות מותר.
 3. רשי ותוספות (בב"מ סד:) כיון שלא בטוח שהפירות יתייקרו.
- וכל מה שרבנן אסרו זהו דווקא כשלא עשאו דמים אבל כשעשאו דמים מותר, כלומר אם העריך את הפירות כמו ששווים עכשיו וסיכמו שזה מה שיחזיר מותר, וכן יש שני היתירים:
1. אם יש ללווה מעט מאותו המין.
 2. אם יצא השער כלומר שנקבע מחיר אחיד ומצוי לקנותו בשוק,

וכן חכמים לא גזרו על דבר מועט שלא מקפידים כגון כיכר בכיכר ולחם שמותר ואפילו בלי היתרים הנ"ל, וכל זה דווקא שמתנה עמו על אותו מין, כגון חטיף בחטיף, אבל אם מתנה על מין אחר כגון חטיף בדוחן, אסור אפילו כשיש את היתרים הנ"ל.

מטבע זה נחשב פירות, דולרים בארץ ישראל, בעבר כאשר השקל היה פחות יציב והיו הרבה סחורו בדולרים, היו שיטות שסברו שנחשב מטבע, אך היום לכולי עולמו הדולר נחשב פירות, דולר לא נחשב כ"יצא השער" כיון שהיום יכול להשתנות שערו כמה פעמים ביום ואין יצרן אחיד לכל משך היום, ועל פי המבואר יוצא מספר דינים:

- א. אסור ללוות דולרים ולהחזיר בדולרים אלא אם כן יש ללווה דולר בבית [לכתחילה שניהם צריכים לדעת שיש לו, אך בדיעבד אפילו שלא ידעו יכול להחזיר אפילו שהתייקר (ט"ז ס"ב סק"ג)].
- ב. ללוות דולרים בודדים מותר אפילו שאין לו, כי זה דבר מועט שאנשים לא מקפידים.
- ג. ללוות בדולר על מנת להחזיר בשקל, דהיינו פירות תמורת מטבע: אם מסכמים שמחזיר לפי שווי הדולר בשעת ההלוואה ודאי שמותר אפילו שאין לו שהרי עשאו דמים, אם מסכמים שיחזיר לפי שווי הדולר בשעת הפירעון מותר רק אם יש לו מעט.

- ד. ללוות בשקל ולהחזיר בדולר, דהיינו מטבע תמורת פירות: אם מסכמים שיחזיר לפי הערך של השקל בשעת הפירעון ודאי שמותר שהרי לא מרויח כלום. אם מסכמים שיחזיר דולר לפי השווי בשעת ההלוואה זה יותר חמור מסאה בסאה, משום שנחשב כ'פוסק על הפירות', ומותר רק אם אומר בלשון מכירה ורק אם יש לו דולרים כנגד כל הסכום שקיבל.
- ה. ללוות מטבע זה על מנת להחזיר מטבע זה אחר, דהיינו פירות תמורת פירות אחרים: לפי שווי של ההלוואה אסור אפילו יש לו, דהוי כמו חטיף בדוחן שמתמיד אסור (אלא אם אומר בלשון מכירה וגם יש לו כנגד כל מה שפסק), אם מתנה לפי שווי הפירעון מותר.
- ו. הלווה לחברו דולרים בשיק, אפילו שהלווה לא יכול לקבל בבנק בישראל על השיק דולרים אלא רק שקלים בערך הדולר, כיון שיש אפשרות לקבל בחו"ל על השיק דולרים נחשב כהלוואה בדולרים.

מקח, וחייב המוכר להחזיר את המעות לקונה א. באופן רגיל שדמי שור לחרישה יקרים מדמי שור לשחיטה, והקונה שילם כדמי שור לחרישה, אזי ודאי שהמקח בטל ד'הדמים מודיעים' שקנה שור לחרישה. ב. אם המוכר מכיר את הקונה שרגיל תמיד לקנות שור לחרישה, אזי מסתמא גם עכשיו קנה שור לחרישה והמקח בטל.

ולהלכה פוסק השו"ע (סימן רל"ב סעי' כ"ג) כשמואל שהמוציא מחבירו עליו הראיה ולכן כל זמן שעדיין לא שילם יכול הקונה לומר אני קניתי לחרישה, ומחזיר את השור למוכר, ואם כבר שילם המוכר יכול לומר קניתי לשחיטה, ולא תקבל את הכסף בחזרה.

ולפי זה נשוב לדון בבלוטוס שדומה ממש לנידון הנ"ל, מכיון שיש אנשים שקונים את הבלוטוס בעיקר לשמיעה, ועבור זה חשוב להם האיכות, ויש אנשים שצריכים את האיכות גם עבור הדיבור, ולפי מה שהתבאר לעיל יש ג' אופנים שהמקח בטל:

א. אם היה אפשר להוכיח ממחיר הבלוטוס שצריך להיות איכותי גם לדיבור.

ב. אם המוכר היה מכיר את הקונה וידוע שרגיל לקנות בלוטוס לדיבור.

ג. אם הקונה עדיין לא היה משלם למוכר והוא מוחזק בכסף, אזי יכול הקונה לבטל את המקח בטענה שהוא קנה גם עבור דיבור איכותי, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

אבל מכיון שלא היה אחד מג' אופנים אלו, א. המחיר של הבלוטוס היה זול, ואין להוכיח מהמחיר כלום, ב. המוכר לא מכיר כלל את הקונה, וכן הקונה לא רגיל כלל לקנות בלוטוסים, ג. הקונה כבר שילם את הדמים למוכר, אזי המקח שריר וקיים ולא יכול הקונה לבטל את המקח כלל.

כבר תקופה ארוכה שראובן מחפש לקנות בלוטוס מושלם ואיכותי, כעבור תקופה צדו עיניו פרסומת של אחת החנויות החזקות בתחום, עם כותרת גדולה 'מכשירי בלוטוס במחירים מצוינים', ראובן מיהר לחנות כדי לרכוש את הבלוטוס והתחיל להשתמש בו להנאתו. אלא שלא היה צריך יותר מכמה דקות כדי להבחין שהדיבור בבלוטוס לא נשמע בצורה איכותית כלל, בתחילה חשב שבנראה המוכר טעה, או שיש פגם במוצר, אלא שבשענה שהגיע לחנות על מנת להחליף בלוטוס אחר, הפתיעו המוכר ואמר לו, אכן זה בלוטוס מצוין אבל רק לשמיעה, אבל לדיבור יש טובים יותר, והרבה אנשים קונים את הבלוטוס רק לשמיעה, לנגן ולשמיעת שיעורי תורה וכדומה. ראובן שהיה המום מהתשובה, אמר כנגדו, יתכן שיש אנשים כאלו, אבל אני ודאי לא מאלו, ואדרבא עיקר מטרתו בלוטוס היא לדיבור ואין לי מה לעשות אתו כלל, ולכן אתה צריך להחליף לי את זה לבלוטוס אחר, או לכל הפחות להחזיר לי את הכסף, כי רק על דעת כן קניתי את הבלוטוס, והחליטו שניהם לשאול בבית ההוראה עם מי הצדק.

תשובה: המוכר צודק ואינו צריך להחליף בלוטוס אחר או להחזיר את הכסף וכפי שיבואר. בגמ' (ב"ק מ"ו. ב"ב צ"ב.) נחלקו רב ושמואל במי שמוכר שור ולא פירש הקונה מה מטרתו, האם לחרוש בו או לשוחטו, ושילם הקונה למוכר את דמי השור, ולבסוף נמצא שהשור נגחן, והדני הוא שאסור להשאירו חי וחייבים לשוחטו כיון שהוא מזיק, ונמצא שאם קנה אותו הקונה לחרישה הרי הקונה לא יכול להשתמש בו למטרה אליה התכוון, לדעת רב הרי זה מקח טעות, ויכול הקונה לבטל את המכירה, ולקבל את כספו בחזרה מהמוכר, ולשמואל כיון שהמוכר מוחזק בכסף, יכול לומר לקונה מכרתי לך שור לשחיטה. מיהו בשני אופנים כולם מודים שאפשר לבטל את

המשך מכתלי בית ההוראה מעמ' א'

המצויים ומפורסמים לכל העולם באופן שתיכף עולה על דעת הרואה לתלות במין היתר יש להתיר, ומעתה נראה כי בזמנינו שכל תחליפי החלב הם דברים מצויים וכולם יודעים מכך אין חשש איסור מפני מראית העין, ואם כי בדברים ששיכחותם פחות מצויה יש לעשות היכר, כמו להניח את עטיפת המוצר וכדומה, מכל מקום בתחליפי החלב כיום שכבר הורגלו שבמקומות אירוח וכן בסעודות של נכבדים רגילים להציע את תחליפי החלב כדי שיוכלו לשתות קפה גם אחר אכילת בשר, נראה שהדבר מותר.

ויש לציין עוד לדברי הפרי חדש (ק"ח) שחלק על המהרש"ל בחבל שקדים וכתב שאין לחדש גזירות ואין ללמוד מגזירה לגזירה ועל כן הכריע שבבשר עוף אין לחשוש למראית, כי הגם שנראה דמהרש"ל ודעימיה סברו שכל שיש דמיון בדבר אף שאינו במהותו חלב ובשר הרי הוא בכלל הגזירה, ואין להתיר אלא אם כן הוא מפורסם וכן קיימא לן, מכל מקום בזמנינו שחלב סויה ושאר תחליפי החלב נחשבים מפורסמים בוודאי יש לצרף גם את דברי הפרי חדש שאין לחדש גזירות. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן קנז) כתב שאין לחוש בזה משום מראית העין, לפי שכהיום מפורסם מאד דאיכא נקניק ושניצל דאינו בשר כלל, ועל כן לא שייך כלל מראית העין.

ודומה לזה, גם לענין אכילת נקניק ושניצל מן הצומח בתשעת הימים שאסורים באכילת בשר, שהמנהג בזה שמותר לאכול נקניק ושניצל מן הצומח, ואין לחוש במה שיש להם מראה בשר, כי הכל יודעים שאין המאכלים הללו בשריים, וגם אין שום חשש של מראית העין בכגון דא.

ובנידון השאלה שרוצה לשתות את החלב סויה בביתו לאחר אכילת הבשר ולא יחד עמו, בלאו הכי יש להתיר משני טעמים: א. בפתחי תשובה כתב (סק"י) שאף שקיימא לן שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור (או"ח סימן שא סמ"ה), זהו רק באיסור תורה, אבל באיסור דרבנן מותר בצנעא בביתו, וכל שאינו מבשלו עם בשר בהמה אין כאן איסור תורה, (ועיין פרמ"ג סימן סו שחידש שבאיסור אכילה אסור גם בדרבנן וכבר השינו עליו ואמכ"ל). ב. כתבו הפוסקים (כנסת הגדולה הגות ב"י את ה) שאיסור מראית העין הוא רק באוכל את הבשר והחלב ביחד, או אפילו אינו אוכלם ביחד אלא שמונה לפניו בשר לפניו כשאוכל את החלב שקדים, אבל בזה אחר זה אין לאסור. ולפי זה גם בפרהסיא ובדבר שאינו מצוי אם מקפיד להסיר תחילה את הבשר אין חשש לשתות חלב סויה.

להלכה: א. נחלקו הפוסקים אם יש איסור מראית העין גם באיסורים דרבנן, ורוב הפוסקים העלו להחמיר. ב. בתחליפי חלב ובשר שאינם שכיחים כל כך, אם אינו אוכלם ביחד על השולחן, או אם אוכלם בצנעא בביתו אין חשש מראית העין, אולם אם אוכלם ביחד ובפרהסיא יש לעשות היכר, כמו להניח את העטיפה של המוצר וכדומה. ג. בתחליפי חלב השכיחים אין חשש מראית העין, ולכן מותר לאוכלם ביחד עם בשר, וכל שכן לאכול בסיום סעודה בשרית גלידה פרווה גם אם יש לה טעם שמדמה טעם חלבי. וכן מותר לאכול נקניקיות ושניצלים מן הצומח עם חלב, מאחר שידוע שהם פרווה ואינם בשריים.

